

Židovská obec Brno

ŠTETL

Židovská obec Brno v rámci Centra židovské kultury ŠTETL ve spolupráci s Gymnáziem Přírodní škola, z.ú., vyhlašuje celostátní výtvarnou soutěž pro žáky a studenty základních, středních a základních uměleckých škol v České republice. Soutěž je vyhlašována u příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holocaustu (27. leden) a jejím cílem je vytvořit jedno vydání časopisu podle vzoru těch, které vznikaly v terezínském ghettu.

Srdce je oheň

TEREZÍNSKÉ DĚTSKÉ ČASOPISY

V Terezíně byly internovány celé židovské rodiny s dětmi. Rodiče a mladiství byli rozmístěni do mužských a ženských bloků; děti se nařízením z roku 1942 stěhovaly do tzv. heimů. Jelikož většina Židů žijících na území Protektorátu Čechy a Morava byla v té době více či méně asimilovaná, svůj původ začali mnohdy řešit až ve chvíli, kdy si museli na kabát přišít Davidovu hvězdu, a byli tím vyřazeni ze společnosti. Nelze se divit, že u mnohých dospělých to vyvolalo krizi identity. Své místo ve světě hledaly také děti.

Kreslení, psaní i ostatní tvůrčí aktivity zaujímaly v životě terezínských dětí jisté výsadní postavení. Fungovaly totiž i jako terapie, která pomáhala lépe snášet život ve skličující realitě ghetta. V Terezíně vycházelo nejméně deset časopisů. Šlo o chlapecké časopisy **Domov, Kamarád, Nešar, Noviny, Rim Rim Rim, Vedem**, dále o dětský časopis **Hlas půdy Q 306** a dívčí **Bonaco**. Redakce se snažily napodobit „opravdové“ časopisy a denní tisk, proto jednotlivá čísla děti opatřovaly výrazně ilustrovanými deskami s názvem, číslem a často i s označením pokoje a domova, který časopis vydával. Časopisy vycházely týdně, jednou za čtrnáct dní i pouze náhodně, a to v rozpětí od tří do 82 čísel. Byly psány jak rukou, tak na psacím stroji. Většinou se objevovaly v jednom exempláři a mezi čtenáři kolovaly nebo se předčítaly. Obsahovaly články redakce, ale především příspěvky dětí – obyvatel jednotlivých heimů. Články byly ilustrovány a autoři je podepisovali zkratkami či přezdívkami.

Samostatnou kapitolu představuje časopis Vedem, který je zásadní památkou terezínského ghetta. Začal vycházet v prosinci 1942 z podnětu čtrnáctiletého Petra Ginze. Ten s podporou vedoucího domova Valtra Eisingera vytvořil žánrově bohatý časopis s úvodníky, reportážemi, povídkami, úvahami, poezií a ilustracemi. Časopis vycházel v jediném exempláři vždy v pátek, kdy své příspěvky předčítali na společném večeru, tzv. „plenárce,“ sami autoři. Vedem byl nejdéle vycházející dětský časopis v Terezíně (789 stran). Do července 1943 byl psán na stroji, později ručně. Naposledy vyšel 30. července 1944, pak byli jeho tvůrci odvezeni do Osvětimi a téměř všichni zavražděni.

Nesvoboda terezínského života a vše, co souviselo s perzekucí zde uvězněného židovského obyvatelstva, prosakovalo i do dětských časopisů – ať už přímo, v popisu každodenního života, nebo nepřímo, ve snaze o rozptýlení, pobavení, s důrazem na optimismus, naději, morální principy, povzbuzení i burcování.

Hlavním společným rysem všech časopisů je, že patřily k životu v dětských heimech. Zpravidla rozebíraly poměry v domovech, objevovala se v nich chvála či kritika hygieny, udržování pořádku i kázně. Svoji roli sehrály také při vzdělávání v ghettu jako doplněk tajného vyučování. Jak děti a mládež poznávaly terezínskou realitu, absurditu života v uzavřeném městě, jak se seznamovaly s tím, že různé věci v ghettu fungují zcela jinak než v normálním životě, objevovala se v časopisech i kritika zdejších poměrů vyjadřovaná často humornou či satirickou podobou.

Výrazným rysem dětských časopisů byla také solidarita, kterou si v nich vyjadřovaly, a to zejména v souvislosti s transporty na východ.

Dětské časopisy jsou unikátní součástí duchovního odporu v ghettu a neoddělitelně patří k terezínské kultuře. Díky tomu, že zůstaly po odjezdu jejich tvůrců v ghettu, nebyly zničeny a mohou dodnes podávat svědectví o historických okolnostech svého vzniku.

Cílem soutěže není nápodoba původních terezínských časopisů. Zapojení do soutěže by mělo být pro dnešní žáky a studenty stimulem k tvůrčímu přemýšlení o situaci dětí internovaných v Terezíně v porovnání s dnešním světem, kde opět není pro mnoho lidí bezpečno. Vnímání válečných konfliktů, teroristických útoků či přírodních katastrof se stalo pro dnešní děti znovu důležitým tématem. Účast v soutěži nabízí možnost reflexe jejich cesty do fantazie jako paralely terezínských dětí unikajících prostřednictvím tvůrčí

práce z uzavřeného ghetta. Zadání by tedy mělo být co nejméně svazující. Stanovena je pouze formální stránka (minimální počet stran, technické a výtvarné provedení, formát a povinné rubriky); obsahová a tematická náplň bude dílem soutěžících kolektivů. Startovní čarou bude pro všechny zúčastněné představa situace, v níž se nedobrovolně ocitli v izolaci od okolního světa, internetu, sociálních sítí a technologií, a mají za úkol kolektivně vytvořit časopis sloužící k pobavení a vzdělání vrstevníků pouze s využitím vlastních znalostí, dovedností a talentu.

Zapojení do soutěže je vhodnou příležitostí, jak tvůrčím způsobem reflektovat 80. výročí konce druhé světové války, které si připomeneme v roce 2025. Pro více informací a metodické pokyny k zapojení do soutěže se prosím obraťte na **info@stetl.cz**.

SRDCE

Hanuš Hachenburg

Kdes v srdci v koutku bez jména
bude as malý pokojíček
a každý člověk v něm as má
své já jak malý prsten na malíček.

Tak hrozné to je, co já tam mám
Tak Tolik citů bez jména
a nemohu je vyjádřiti!
Jsem větrný jak ozvěna.

Mé děťátko když narodí se
a bude k světu, bude muž
já doufám, že už nezažije
co viděl jsem a trpěl už.

Já nevím, jak bych slovy nazval
svůj pokojíček s vrátkama
snad jednou mi to šeptnou ptáci
a vzkáže mi to ozvěna

a nebo řekne moje děcko
„víš – tati, ty jsi ten a ten!“
tak kruté je ke mně mé srdce
a nedopřeje krátký sen,

a vždycky řekne:
„Brachu milý –
jak bys mne přece vyjádřil!?“

Dnes jsem si řek: Srdce je oheň
a hasit oheň nemám sil.